

Komisja Europejska

Konsensus Europejski w sprawie rozwoju: wkład edukacji dla rozwoju i podnoszenia świadomości

---

**Konsensus Europejski w sprawie rozwoju:
wkład edukacji dla rozwoju i podnoszenia świadomości**

Wprowadzenie

W 2005 r. Rada Unii Europejskiej oraz przedstawiciele rządów państw członkowskich Unii Europejskiej zebrani w ramach Rady Unii Europejskiej, Komisja Europejska i Parlament Europejski przyjęli wspólne oświadczenie w sprawie rozwoju („Konsensus Europejski w sprawie rozwoju”), nakreślające wyzwania związane z likwidacją ubóstwa i promowaniem zrównoważonego rozwoju oraz zobowiązania Unii Europejskiej w zakresie sprostania tym wyzwaniom.

Niniejszy dokument ma przyczynić się do realizacji Konsensusu Europejskiego w sprawie rozwoju, przywiązując szczególne znaczenie do oświadczenia, że „... UE zwróci szczególną uwagę na edukację i zwiększanie świadomości w zakresie problematyki rozwoju wśród obywateli UE.”¹ Oświadczenie to wytycza ramy opracowania strategii na poziomach lokalnym, regionalnym, krajowym i europejskim.

Dokument został sporządzony przez pracowników i przedstawicieli wielu organizacji i instytucji zajmujących się rozwojem międzynarodowym oraz edukacją dla rozwoju i podnoszeniem świadomości², w tym następujących organizacji i instytucji:

Forum edukacji w zakresie rozwoju CONCORD,

Rada Gmin i Regionów Europy,

Ośrodek Rozwoju, Instytut Stosunków Międzynarodowych – Republika Czeska,

Komisja Europejska DEV A4,

Parlament Europejski,

Europejskie Forum Młodzieży,

Federalne Ministerstwo Spraw Zagranicznych, Współpraca na rzecz Handlu i Rozwoju – Belgia,

Globalna sieć edukacyjna Europa (Global Education Network Europe - GENE),

InWent GmbH działająca na rzecz Federalnego Ministerstwa Współpracy Gospodarczej i Rozwoju (BMZ) – Niemcy,

Irish Aid, Ministerstwo Spraw Zagranicznych - Irlandia,

¹ Część I, sekcja 4.3, ust. 18 Konsensusu Europejskiego w sprawie rozwoju.

² Wyrażone w niniejszym dokumencie poglądy niekoniecznie odzwierciedlają poglądy organizacji współpracujących w ramach sporządzania ram strategii.

Ministerstwo Spraw Zagranicznych, Direction de la Coopération au Développement – Luksemburg,
Ministerstwo Spraw Zagranicznych – Słowenia,
Centrum Północ-Południe Rady Europy,
Organizacja Współpracy Gospodarczej i Rozwoju (OECD), Centrum Rozwoju,
Portugalska Agencja Rozwoju (IPAD), oraz
Słowacka Agencja Międzynarodowej Współpracy na rzecz Rozwoju.

Przy sporządzaniu niniejszych ram strategii, wsparcia udzielili pracownicy i konsultanci zaangażowani w ramach Projektu europejskiej wymiany wiedzy w zakresie rozwoju [DEEEP].

Do niniejszego dokumentu dołączone są następujące załączniki: I) Konkretnie międzynarodowe i europejskie zobowiązania w zakresie rozwoju, oraz II) Międzynarodowe i europejskie zobowiązania w zakresie edukacji dla rozwoju i podnoszenia świadomości, które zawierają dodatkowe informacje szczegółowe o wybranych aspektach przedstawionych poniżej.

I. Radzenie sobie z wyzwaniami rozwojowymi oraz międzynarodowe i europejskie zobowiązania na rzecz rozwoju:

rola edukacji dla rozwoju i podnoszenia świadomości

1. Likwidacja ubóstwa i potrzeba zrównoważonego rozwoju pozostają bardzo istotnymi kwestiami na początku 21. wieku. Kontekst, w jakim podejmuje się próby rozwiązania tych problemów, to coraz bardziej zglobalizowany, zmieniający się świat nacechowany współzależnościami. Unia Europejska dostrzega te problemy i podejmuje poważne zobowiązania, wyrażone na przykład w Konsensusie Europejskim w sprawie rozwoju.³
2. W ramach reagowania na te ogólnoswiatowe problemy i zobowiązania Unia Europejska, jej państwa członkowskie i obywatele - poprzez lokalne, regionalne, krajowe i międzynarodowe polityki, organizacje, instytucje, organy i działania na terenie Europy i poza nią - odgrywają i powinni odgrywać ważną rolę w zakresie:
  - 2.1. Rozwoju stosunków gospodarczych, w ramach których podejmowane są wyzwania związane z:

---

³ Konsensus Europejski w sprawie rozwoju (2005), uzgodniony wspólnie przez Radę Unii Europejskiej, Komisję Europejską i Parlament Europejski. Dalsze informacje o międzynarodowych i europejskich zobowiązaniach w sprawie rozwoju znajdują się w załączniku 1.

-
- 2.1.1. eliminowaniem ubóstwa i wykluczenia społeczno-ekonomicznego;
  - 2.1.2. zwalczaniem nierówności gospodarczych; oraz
  - 2.1.3. łączeniem relacji lokalnych z gospodarkami globalnymi, których podstawą są zasady sprawiedliwości, uczciwości i integracji.
- 2.2. Rozwoju stosunków społecznych i kulturalnych, w ramach których podejmowane są wyzwania związane z:
- 2.2.1. promowaniem uczciwości i realnej solidarności między narodami;
  - 2.2.2. utrwalaniem i rozszerzaniem stosowania przepisów mających na celu poszanowanie praw człowieka; oraz
  - 2.2.3. migracjami i potrzebą budowania wielokulturowych, lecz spójnych społeczeństw.
- 2.3. Rozwoju relacji ze światem przyrody, w ramach których podejmowane są wyzwania związane z:
- 2.3.1. utrzymaniem zrównoważonego stanu środowiska naturalnego; oraz
  - 2.3.2. reagowaniem na zmiany klimatu.
- 2.4. Rozwoju stosunków politycznych, w ramach których podejmowane są wyzwania związane z:
- 2.4.1. umożliwianiem i wspieraniem zaangażowania społecznego w procesie podejmowania decyzji dotyczących rozwoju; oraz
  - 2.4.2. tworzeniem i utrwalaniem poczucia osobowej i wspólnotowej przynależności i tożsamości, opartego na globalnej przynależności w zmieniającym się świecie nacechowanym współzależnościami.
3. W Konsensusie Europejskim w sprawie rozwoju uznano, że w radzeniu sobie z tymi problemami i zobowiązaniami ważne są edukacja dla rozwoju i podnoszenie świadomości wśród obywateli UE.⁴
4. W ciągu ostatnich trzydziestu lat społeczeństwo obywatelskie, władze lokalne i regionalne, podmioty rządowe i europejskie zaczęły podejmować te wyzwania przekazując informacje i organizując działania

---

⁴ Zob. na przykład część I sekcja 4.3 Konsensusu Europejskiego w sprawie rozwoju (2005).

---

angażujące różne grupy społeczeństwa. Wysiłki takie podnoszą społeczną świadomość, zainteresowanie i zaangażowanie na rzecz rozwoju w całej Unii Europejskiej.⁵

5. Jednocześnie wiele różnych organizacji, instytutów oraz wielu nauczycieli projektuje i wdraża szkolne i pozaszkolne programy i projekty edukacyjne. Znane po wieloma nazwami – a nie zawsze określane mianem „edukacji dla rozwoju” – wszystkie takie inicjatywy stanowią edukacyjną reakcję na problemy i zobowiązania związane z rozwojem, pomagając uczniom i wychowawcom w pozyskiwaniu odpowiedniej wiedzy, umiejętności, wartości i postaw poprzez analizę szerokiego zakresu spraw związanych z globalnym rozwojem.⁶
6. W przypadkach gdy podnoszenie świadomości i edukacja w zakresie rozwoju wywarły trwałe wpływy na społeczeństwo, zazwyczaj opierały się one na dialogu między obywatelami europejskimi a obywatelami państw Południa, przenosząc punkt ciężkości z kwestii „na temat Południa” na kwestie wspólnych doświadczeń i wspólnoty – Północ i Południe. Organizacje pozarządowe (NGO), organizacje społeczeństwa obywatelskiego i podmioty państwowe odgrywają w Europie ważną rolę w promowaniu i ułatwianiu takiego dialogu, pomagając europejskiemu społeczeństwu rozpoznawać znaczenie decyzji i działań rozwojowych dla ludzi zarówno z Północy, jak i Południa. Na poziomie europejskim starania na rzecz podnoszenia świadomości i edukacji w zakresie rozwoju są dostrzegane przez podmioty polityczne na wielu płaszczyznach oraz w ramach różnych oświadczeń: podkreśla się, że działania takie mają znaczenie dla promowania podstawowych wartości europejskich, jakimi są solidarność, tolerancja, integracja, prawa człowieka i demokracja; dla zwiększenia decydującego wsparcia międzynarodowych wysiłków na rzecz rozwoju; oraz dla podejmowania naszej moralnej odpowiedzialności jako mieszkańców tej planety.⁷
7. Zarówno podnoszenie świadomości na temat rozwoju, jak i edukacja dla rozwoju w znacznym stopniu przyczyniają się do zwiększania społecznego poparcia dla rozwoju. Mają one równie ważny wkład w

---

⁵ Na przykład ogólnoeuropejskie zaangażowanie społeczne w ramach kampanii „Niech ubóstwo będzie historią” [„*Make Poverty History*”] (2005) oraz utrzymujące się społeczne zainteresowanie projektem „Światowego apelu o działania na rzecz walki z ubóstwem” [„*Global Call to Action against Poverty*”], zob. www.whiteband.org.

⁶ Na przykład inicjatywy i programy w szkołach, w kształceniu dorosłych, w pracy z młodzieżą i w sektorach szkolnictwa wyższego w wielu państwach członkowskich UE. Informacje o takich działaniach na terenie całej Unii Europejskiej są dostępne poprzez, na przykład, www.deeep.org.

⁷ Do politycznych zobowiązań na rzecz promowania w Europie edukacji dla rozwoju i podnoszenia świadomości należą: rezolucja Europejskiej Rady Ministrów ds. Rozwoju (2001 r.), deklaracja z Maastricht (2002 r.), konferencja brukselska w sprawie podnoszenia świadomości i edukacji dla rozwoju na rzecz solidarności Północy z Południem (2005 r.), Konsensus Europejski w sprawie rozwoju (2005 r.), konferencja helsińska w sprawie europejskiej edukacji dla rozwoju (lipiec 2006 r.), oraz osiemnastomiesięczny (2007-8) program dotyczący polityki na rzecz rozwoju niemieckiej, portugalskiej i słoweńskiej prezydencji w UE. Więcej szczegółowych informacji o tych zobowiązaniach znajduje się w załączniku 2.

---

zaspokajanie społecznej potrzeby posiadania odpowiedniej wiedzy, umiejętności i wartości, które pozwalają ludziom spełniać się w zmieniającym się świecie nacechowanym współzależnościami. Wysokiej jakości działania w zakresie zwiększania świadomości i edukacji pomagają sprostać tym potrzebom.

8. Bazując na dotychczasowych osiągnięciach, edukacja dla rozwoju i podnoszenie świadomości stają na początku 21. wieku wobec nowych i starych wyzwań i szans, które są w szczególności związane z:

8.1. potrzebą pogłębiania europejskiej świadomości w zakresie międzynarodowego rozwoju i jego związku z globalnymi współzależnościami oraz w zakresie tego, jaki wpływ mają rozwój i współzależność i jak zmieniają się w kontekście zrozumienia i działań w skali osobowej, lokalnej, krajowej i europejskiej;

8.2. potrzebą zaspokajania coraz większego zapotrzebowania społeczeństwa europejskiego w zakresie skuteczności polityki rozwoju i współpracy na rzecz rozwoju w ogóle, w tym skuteczności działań w zakresie edukacji dla rozwoju i podnoszenia świadomości – finansowanych ze środków publicznych bądź prywatnych;

8.3. potrzebą integracji wysiłków związanych z edukacją i podnoszeniem świadomości w zakresie rozwoju w ramach głównego nurtu istniejących, formalnych i nieformalnych systemów i procesów edukacyjnych i informacyjnych, przy pełnym wykorzystaniu odpowiednich dydaktycznych i pedagogicznych metod docierania do społeczeństwa europejskiego; oraz

8.4. potrzebą wykorzystania profesjonalnych umiejętności, metod i narzędzi w celu oceny i analizy skutków i jakości, w tym poprzez ściślejszą współpracę i wymianę doświadczeń przez podmioty europejskie należące do sektora państwowego i wywodzące się ze społeczeństwa obywatelskiego, zmierzające do zwiększenia zakresu i wpływu wykonanej pracy.⁸

9. Odnosząc się do tych kwestii, niniejsze ramy strategii wskazują odrębne i wspólne zasady, cele i właściwości, które umożliwiają państwu, NGO, społeczeństwu obywatelskiemu i innym podmiotom europejskim podejmowanie wyzwań i wykorzystywanie szans związanych z podnoszeniem świadomości publicznej i edukacją dla rozwoju. Wspierając Konsensus Europejski w sprawie rozwoju, niniejszy dokument ma uzupełniać i wzmacniać istniejące inicjatywy krajowe i europejskie, a nie zastępować ich.

---

⁸ Na przykład Sprawozdanie końcowe z konferencji w sprawie europejskiej edukacji dla rozwoju, Helsinki, 3-4 lipca 2006 r.

---

10. Niniejszy dokument jest skierowany nie tylko do osób, które są już zaangażowane w edukację i podnoszenie świadomości w zakresie rozwoju, ale również do tych rządów, instytucji UE, NGO i innych organizacji społeczeństwa obywatelskiego, które jeszcze nie są w te działania zaangażowane, a których rola w zakresie międzynarodowego rozwoju i edukacji w Europie może mieć wpływ na działania zmierzające do zwiększenia zakresu lub oddziaływania tych prac.

II. Wspólne cele

KONTEKST EDUKACJI DLA ROZWOJU I PODNOSZENIA ŚWIADOMOŚCI

11. Edukacja dla rozwoju i podnoszenie świadomości przyczyniają się do likwidacji ubóstwa i promowania zrównoważonego rozwoju poprzez postawy i działania związane z publicznym podnoszeniem świadomości i edukacją, które opierają się na wartościach, takich jak prawa człowieka, społeczna odpowiedzialność, równość płci, poczucie przynależności do jednego świata; na ideach i zrozumieniu dysproporcji w warunkach życia ludzi i działaniach zmierzających do przezwyciężenia takich dysproporcji; oraz na uczestnictwie w procesie demokratycznym, który decyduje o społecznych, gospodarczych, politycznych i ekologicznych warunkach mających wpływ na ubóstwo i zrównoważony rozwój.

CEL EDUKACJI DLA ROZWOJU I PODNOSZENIA ŚWIADOMOŚCI

12. Celem edukacji dla rozwoju i podnoszenia świadomości jest stworzenie takich warunków, aby wszyscy mieszkańcy Europy mieli przez całe życie możliwość zdobywania informacji i wiedzy na temat zagadnień związanych z globalnym rozwojem i znaczenia tych zagadnień dla poszczególnych osób; oraz wcielanie w życie praw i obowiązków mieszkańców zmieniającego się świata nacechowanego współzależnościami poprzez zmiany na rzecz sprawiedliwego i zrównoważonego świata.

ZNACZENIE NINIEJSZYCH RAM STRATEGII

13. Niniejsze ramy strategii dotyczące edukacji dla rozwoju i podnoszenia świadomości mają na celu wspieranie:

- 13.1. pogłębiania świadomości społecznej w Europie, odpowiedniej wiedzy i kreatywnego zaangażowania w sprawy globalnego rozwoju i jego związku z lokalnymi warunkami i zmianami – w Unii Europejskiej i poza jej obszarem;

-
- 13.2. wzrostu zdolności społeczeństwa europejskiego do wcielania w życie swojego prawa do rozwoju i popierania analogicznego prawa innych osób; oraz
- 13.3. społecznych inicjatyw w zakresie postaw, polityk i praktyk, które utrwalają ubóstwo i hamują zrównoważony rozwój.

CELE NINIEJSZYCH RAM STRATEGII

14. W kontekście Konsensusu Europejskiego w sprawie rozwoju, edukacja dla rozwoju i podnoszenie świadomości mają następujące cele szczegółowe:

- 14.1. podnoszenie poziomu wiedzy społeczeństwa europejskiego na temat przyczyn i konsekwencji globalnego ubóstwa i nierówności oraz jego znaczenia dla osobowych, lokalnych, krajowych, europejskich i globalnych współzależności i zrównoważonego rozwoju;
- 14.2. promowanie i angażowanie społeczeństwa europejskiego i jego świadome uczestnictwo w lokalnych i międzynarodowych działaniach skierowanych na likwidację ubóstwa i zrównoważony rozwój;
- 14.3. zaangażowanie decydentów w działania związane z wprowadzaniem polityk i praktyk, które mają znaczenie dla wdrażania postaw odpowiadających edukacji dla rozwoju i podnoszeniu świadomości – w szczególności w odniesieniu do formalnego i nieformalnego kształcenia na poziomie (pod-) krajowym i poziomie Unii Europejskiej;
- 14.4. budowanie dialogu między podmiotami europejskimi, państwowymi, świata mediów i społeczeństwa obywatelskiego, które są lub mogą być zaangażowane we wspieranie celów edukacji dla rozwoju i podnoszenia świadomości;
- 14.5. sprzyjanie ogólnoeuropejskim programom i działaniom oraz wzajemne wsparcie, w tym między różnymi i nowymi podmiotami zajmującymi się edukacją dla rozwoju, podnoszeniem świadomości i współpracą na rzecz rozwoju; między podmiotami poziomu krajowego i poziomu UE; między ludźmi z Północy i z Południa; oraz z podmiotami rządowymi i obywatelskimi w państwach o niskim i średnim poziomie dochodów spoza Unii Europejskiej; oraz
- 14.6. promowanie większego ogólnoeuropejskiego wykorzystywania doświadczeń z działań związanych z edukacją dla rozwoju i podnoszeniem świadomości, w celu ulepszenia praktyk i zwiększania skutków.

III. Wspólne zasady

JASNE WARTOŚCI I CELE DŁUGOTERMINOWE

15. Organizacje, instytucje i inne podmioty zaangażowane w edukację dla rozwoju i podnoszenie świadomości dążą do różnych celów i stosują różne podejścia. W ten sposób konkretyzują i wyraźnie przedstawiają swoje wartości i cele długoterminowe dotyczące likwidacji ubóstwa, zrównoważonego rozwoju, podnoszenia świadomości, edukacji i uczenia się przez całe życie.

DZIAŁANIE W RAMACH PARTNERSTWA

16. Edukacja dla rozwoju i podnoszenie świadomości oparte są na działaniu w ramach partnerstwa: wspólnych wysiłkach mających na celu zdobywanie wspólnej wiedzy i podejmowanie stosownych działań w reakcji na rozwój globalny, przy czym działania te mają miejsce pomiędzy podmiotami Północy i Południa zaangażowanymi na rzecz rozwoju; pomiędzy organizacjami, instytucjami i rządami; pomiędzy podmiotami finansującymi i odbiorcami finansowania; a także pomiędzy podmiotami przekazującymi informacje i ich odbiorcami; jak też pomiędzy nauczycielami i uczącymi się.

PROMOWANIE SZEROKIEGO SPEKTRUM POGLĄDÓW I PERSPEKTYW

17. Zagadnienia i procesy rozwojowe są złożone i nie da się ich zredukować do jednego lub kilku „słusznych” rozwiązań, lub jednej ideologii. Edukacja dla rozwoju i podnoszenie świadomości wyraźnie odnoszą się do bogactwa opinii i różnych perspektyw, przeciwstawiając się utrwalonym mitom i uogólnieniom dotyczącym „rozwoju”, „pomocy” i „Południa” oraz przybliżając europejskiemu społeczeństwu te zagadnienia poprzez opartą na empatii świadomość i zrozumienie różnych punktów widzenia. Szczególny nacisk kładzie się na punkty widzenia i głosy tych, którzy są wykluczeni z globalnego rozwoju lub na których ma on negatywny wpływ.

UNIWERSALIZM PROCESÓW ROZWOJOWYCH: ŁĄCZENIE „TAM” I „TU”

18. Globalizacja i współzależność oznaczają, że „rozwój” nie jest czymś, co zdarza się wyłącznie lub niezależnie na „Południu” lub poza Europą i społeczeństwami europejskimi. Edukacja dla rozwoju i podnoszenie świadomości przywiązują szczególną uwagę do związków pomiędzy zagadnieniami i wyzwaniami rozwojowymi pojawiającymi się tu na miejscu i w innych regionach: opierając się na zrozumieniu uniwersalizmu procesów i interesów rozwojowych na całym świecie poprzez zaangażowanie

---

społeczeństwa w doświadczenia z tym związane i twórcze rozwiązania, które uwydatniają znaczenie globalnego rozwoju dla warunków lokalnych i na odwrót.

PRACA W RAMACH ISTNIEJĄCYCH SYSTEMÓW I PROCESÓW

19. W Europie istnieją rozbudowane i często rozwinięte struktury i procesy, które są znaczące dla naszej pracy, w tym systemy edukacyjne, organizacje pozarządowe i inne sieci społeczeństwa obywatelskiego, instytucje i procesy rządowe i międzyrządowe, organizacje medialne i środki przekazu. Edukacja dla rozwoju i podnoszenie świadomości mają na celu działanie w ramach tych struktur i procesów, aby wzmocnić i wspierać ich możliwości wdrażania podnoszenia świadomości i wysiłków edukacyjnych na rzecz rozwoju. W podobny sposób, podejmuje się próby opracowania wspólnych programów obejmujących inne podejścia edukacyjne w Europie i poza nią, włączając w to na przykład edukację na rzecz aktywnego obywatelstwa, edukację antyrasistowską, edukację w zakresie środowiska naturalnego i zrównoważonego rozwoju, edukację w zakresie zagadnień związanych z seksualnością człowieka, edukację globalną, edukację w zakresie praw człowieka, edukację między- i wielokulturową, partycypacyjne uczenie się i działania i edukację w zakresie pokoju.

WKŁAD W BADANIA I CZERPANIE Z NICH DOŚWIADCZEŃ

20. Edukacja dla rozwoju i podnoszenie świadomości wspierają współpracę ze środowiskami akademickimi i innymi podmiotami „zewnątrznymi” oraz uczenie się od nich, włączając w to uczestniczenie w kampaniach na rzecz zmian publicznych i społecznych, rozwoju wspólnotowym, marketingu społecznym i strategiach edukacyjnych w innych częściach świata i wyciąganie wniosków z porównania z takimi działaniami.

WYMIANA DOŚWIADCZEŃ I OCEN

21. Aby ulepszyć praktyki stosowane przez zaangażowane podmioty, edukacja dla rozwoju i podnoszenie świadomości zakłada wymianę analiz i ocen swoich programów, również poprzez udostępnianie sprawozdań z ocen zainteresowanym stronom i opinii publicznej. Takie sprawozdania mają na celu zwrócenie uwagi na zagadnienia edukacyjne dotyczące jakości wykonanej pracy, praktyk procesów wdrożeniowych, budowania zdolności organizacyjnych i społecznych a także wyników działań i ich trwałych efektów.

22. Aby uniknąć wątpliwości należy wyjaśnić, że edukacja dla rozwoju i podnoszenie świadomości nie wiążą się z działaniami promującymi lub pobudzającymi publiczne wsparcie wysiłków na rzecz rozwoju *per se* lub wsparcie konkretnych organizacji lub instytucji. Edukacja dla rozwoju i podnoszenie świadomości nie wiążą się z działalnością charytatywną, promocją medialną organizacji ani działalnością w sferze *public relations*.

IV. Grupy docelowe

23. Likwidacja ubóstwa i promowanie zrównoważonego rozwoju powinny mieć dla wszystkich mieszkańców Europy szczególne znaczenie. Dlatego też głównym zainteresowanym w przypadku edukacji dla rozwoju i podnoszenia świadomości w Europie jest społeczeństwo europejskie. Społeczeństwo jest nie tylko grupą docelową działań, ale też w znacznym stopniu, jeśli nie przede wszystkim, jest uczestnikiem procesu poszukiwania rozwiązań w odniesieniu do problemów rozwojowych.

24. Zasady ramowe edukacji dla rozwoju i podnoszenia świadomości są jednak głównie skierowane do tych organizacji, organów, instytucji, prasy i nadawców oraz decydentów w Unii Europejskiej i państwach członkowskich, którzy zajmują się projektowaniem, zarządzaniem, koordynacją lub sponsorowaniem działań, projektów, programów i polityk odnoszących się do edukacji, przekazywania informacji lub rozwoju. Jest tak szczególnie, choć nie wyłącznie, w przypadkach gdy organizacje, organy, instytucje i decydenci są zainteresowani lub zajmują się formalnymi i nieformalnymi systemami edukacyjnymi.

25. To szczególnie te zainteresowane podmioty wyznaczają tematy i zakres świadomości, wiedzy i zaangażowania społeczeństwa europejskiego w działania na rzecz rozwoju. To właśnie poziom społecznej świadomości, odpowiedniej wiedzy i twórczego zaangażowania w rozwój globalny i jego związki ze zmianami na poziomie lokalnym decydują o powodzeniu naszych wysiłków zmierzających do realizacji celów wyrażonych w niniejszych ramach strategii.

V. Edukacja dla rozwoju i podnoszenie świadomości w Europie:

charakterystyka i wyzwania

PROCESY EDUKACJI DLA ROZWOJU I PODNOSZENIA ŚWIADOMOŚCI

26. Edukacja dla rozwoju i podnoszenie świadomości wykorzystują szeroki wachlarz technik, które mają na celu zaangażowanie ludzi w procesy rozwojowe, pomagając budować indywidualne zrozumienie dla globalnych procesów rozwojowych; kształtować umiejętności pozyskiwania wiadomości i zaangażowania; budować wartości kluczowe dla sprawiedliwego społeczeństwa i świata opartego na zasadach zrównoważonego rozwoju; wspierać poznawanie różnych perspektyw i doświadczeń; i kształtować umiejętność wspierania procesów rozwojowych mających na celu budowę sprawiedliwego i zrównoważonego świata. Obecne programy i procesy edukacji dla rozwoju i podnoszenia świadomości, w większym lub mniejszym stopniu, mniej lub bardziej otwarcie, zwracają uwagę na niektóre lub wszystkie z tych aspektów. Aby osiągnąć cel, należy sprostać kluczowemu wyzwaniu, jakim jest budowa programów i projektów, które systematycznie będą zwracać uwagę na wszystkie te aspekty.

RÓŻNORODNOŚĆ I ZMIENNOŚĆ

27. Edukacja dla rozwoju i podnoszenie świadomości w Unii Europejskiej charakteryzują się różnorodnością inicjatyw, obejmujących na przykład współdziałanie ze szkołami i instytucjami szkolnictwa wyższego, pracę z młodzieżą, kształcenie dorosłych, społeczne kampanie i podnoszenie poziomu świadomości, a także popieranie tych inicjatyw. Poziom poparcia takich działań ze strony państw członkowskich, choć w niektórych przypadkach znaczący, różni się w zależności od państwa.

POTRZEBA KOORDYNACJI

28. Pomimo, że w większości państw członkowskich Unii Europejskiej i na poziomie europejskim istnieją sieci wymiany pomysłów i doświadczeń, proaktywna koordynacja programów jest nieznaczna. Tam gdzie taka koordynacja rzeczywiście istnieje, zazwyczaj prowadzona jest w ramach strategii rządowych, często inicjowanych przez ministerstwa spraw zagranicznych i rozwoju i na ogół nakierowanych na edukację formalną.

29. Niejednorodny charakter edukacji dla rozwoju i podnoszenia świadomości nie poddaje się łatwo proaktywnej koordynacji, szczególnie ze względu na fakt, że jak na razie niewiele uwagi poświęcono

---

opracowaniu spójnych ram działań. Takie ramowe zasady są jednak konieczne, aby zająć się potrzebą zwiększonego zaangażowania społecznego.

30. Aby takie ramowe zasady były skuteczne, powinny zwracać uwagę na wyzwania, szczególnie te wspomniane w niniejszym dokumencie, którym należy stawić czoła organizując programy, realizując projekty i działania o wysokiej jakości i trwałych skutkach.

31. Na poziomie polityki takie ramowe zasady powinny również umożliwić generowanie praktycznych efektów synergii między strategiami europejskimi, krajowymi, konkretnymi podejściami sektorowymi i międzysektorowymi. Strategie te dotyczą na przykład środowiska naturalnego, kultury, migracji, edukacji, sprawiedliwego handlu, rolnictwa i są zagadnieniami, które pomimo że są związane z kwestiami rozwoju, edukacji dla rozwoju i podnoszenia świadomości i mają dla tych kwestii znaczenie, są jak dotychczas w znacznej mierze traktowane oddzielnie.

POTRZEBA DŁUGOTERMINOWEGO KONTEKSTU DZIAŁAŃ ZMIERZAJĄCYCH DO SPOŁECZNEGO ZROZUMIENIA I ZAANGAŻOWANIA

32. Jedną z podstaw takich zasad ramowych jest uświadomienie sobie, że działania, które skupiają się jedynie na podnoszeniu poziomu świadomości o zagadnieniach rozwojowych, nie prowadzą do ukształtowania się społeczeństwa posiadającego odpowiednie informacje, nie mówiąc o utrzymaniu trwałego zaangażowania społeczeństwa na rzecz rozwoju.

32.1. Zwiększanie poziomu świadomości społecznej i kampanie społeczne na rzecz danego zagadnienia rozwojowego mogą zyskiwać pewne, czasem dość szerokie, poparcie dla rozwiązań danego zagadnienia.

32.2. Pomimo, że takie wsparcie ma kluczowe znaczenie, powinno być ono jedynie początkiem tworzenia trwałego zaangażowania społecznego w kwestie rozwoju: umieszczaniem „pojedynczej kwestii” w szerszym kontekście pozyskiwania informacji na temat istotności kwestii dla innych zjawisk globalnych, doświadczeń osobistych i zagadnień lokalnych (zarówno tutaj, jak i na Południu).

32.3. W zrównoważonych warunkach informacja i jej zdobywanie są umiejscowione w ramach zasad, które umożliwiają społeczeństwu stopniowe wzbogacanie zrozumienia, umiejętności i praktycznych rozwiązań w zakresie ubóstwa i zagadnień rozwojowych.

Edukacja dla rozwoju i podnoszenie świadomości stają wobec wyzwania, jakim jest tworzenie możliwości stopniowego angażowania społeczeństwa poprzez różne „poziomy” uczestnictwa. Bez takiego pogłębienia zaangażowania, wysiłki związane z edukacją dla rozwoju i podnoszeniem świadomości pozostaną jednorazowym działaniem opartym na dobrych intencjach, w ramach którego społeczeństwu przypadnie rola wspierającego a nie aktywnego uczestnika globalnego rozwoju.

ZAGADNIENIA GLOBALNE OBJAWIAJĄ SIĘ NA POZIOMIE LOKALNYM

33. Trwająca globalizacja, narastająca współzależność, międzynarodowa migracja, wpływ zmian klimatu to niektóre zjawiska, które na całym świecie odbijają się echem na poziomach lokalnych. Międzynarodowy i nacechowany współzależnością charakter tych i innych kwestii związanych z rozwojem uniemożliwia już oddzielanie „rozwoju zachodzącego tutaj” od „rozwoju zachodzącego tam”. W przypadku edukacji dla rozwoju i podnoszenia świadomości w Europie, lokalne emanacje takich zjawisk stanowią główne przykłady – a także znaczące wyzwania – łączenia doświadczeń ludzi mieszkających tutaj z doświadczeniami ludzi mieszkających w innych częściach świata, w szczególności, ale nie wyłącznie, z doświadczeniami ludzi mieszkającymi na Południu.

WYKORZYSTYWANIE DOŚWIADCZEŃ Z POŁUDNIA

34. Łącząc zjawiska globalne z zagadnieniami rozwoju lokalnego i na odwrót, programy i inicjatywy europejskie mogą czerpać z doświadczeń i prac organizacji działających na Południu. Ma i miało to zastosowanie w przypadku pozyskiwania i rozpowszechniania informacji o społeczeństwach Południa i wysiłkach tam podejmowanych w celu zwalczania ubóstwa. Pomimo że część tych informacji skupia się na katastrofach i wydawałoby się nieprzerwanym ciągu nieszczęść (co tworzy wrażenie, że na „Południu” panuje powszechna bieda), edukacja dla rozwoju i podnoszenie świadomości ma na celu umieszczenie takich obrazów w kontekście doświadczeń społeczeństw, które są równie zróżnicowane, złożone i zmienne, jak nasze społeczeństwa.

35. Dużo mniej uwagi poświęcono w Europie doświadczeniom Południa (w tym dotyczącym migracji) związanym z podnoszeniem poziomu świadomości społeczeństwa i programami edukacyjnymi na rzecz rozwoju. Aby sprostać wyzwaniom rozwojowym oraz zrealizować cele i założenia edukacji dla rozwoju i podnoszenia świadomości, inicjatywy europejskie powinny zmierzać do tworzenia wzajemnych powiązań i

---

budowania autentycznego dialogu z podmiotami z Południa na temat wspólnych, jak i rozbieżnych doświadczeń związanych z rozwojem, podnoszeniem świadomości i edukacją dla rozwoju.

EDUKACJA DLA ROZWOJU I PODNOSZENIE ŚWIADOMOŚCI JAKO INTEGRALNA CZĘŚĆ ŻYCIA SPOŁECZNEGO

36. Do dnia dzisiejszego, większość działań w zakresie edukacji dla rozwoju i podnoszenia świadomości w Europie jest inicjowana i kierowana przez organizacje społeczeństwa obywatelskiego. W niektórych państwach członkowskich UE, i dzięki działaniom Komisji Europejskiej, istnieją ramowe zasady finansowego, a czasami także strategicznego, wsparcia dla wspomnianych inicjatyw społecznych. Aktualnie tacy partnerzy lokalni, krajowi i europejscy mają kluczowe znaczenie dla określania treści i metod edukacji dla rozwoju i podnoszenia świadomości. Jednakże, jeśli do wyznaczonych celów należy zaangażowanie społeczeństwa na rzecz rozwoju, to edukacja dla rozwoju i podnoszenie świadomości muszą być (również w ogólnym odbiorze) istotną i integralną częścią istniejących systemów, w obrębie których społeczeństwo spotyka się, dyskutuje i rozwija swoje umiejętności i doświadczenia.

37. Praktycznie wszyscy obywatele, w którymś momencie swojego życia, są zaangażowani w proces kształcenia, formalnego lub nieformalnego. Edukacja dla rozwoju i podnoszenie świadomości mogą mieć (i w wielu krajach już tak się dzieje) pozytywny wkład w doświadczenia edukacyjne społeczeństwa, wspomagając rozwój wiedzy i umiejętności, które pomagają poszczególnym osobom w zaspokojeniu potrzeby samorealizacji w sensie społecznym, gospodarczym i politycznym. Wskazuje się, że edukacja dla rozwoju i podnoszenie świadomości – oraz europejskie pro-aktywne, skoordynowane zasady ramowe – powinny się w takim razie skupiać na formalnej edukacji na poziomie podstawowym, średnim i wyższym oraz na programach i instytucjach wspierających uczenie się przez całe życie. Będzie to wymagało, aby aktualnie zaangażowane podmioty rozwijały możliwości i umiejętności pracy z wychowawcami i innymi osobami związanymi z procesem uczenia się przez całe życie: zachowując posiadaną wiedzę fachową na temat pozyskiwania doświadczeń rozwojowych, ale również opracowując nowe kompetencje w zakresie usprawniania oraz zewnętrznego wspierania procesów rozwojowych. Prace skupiają się na etapie, na którym cel edukacji dla rozwoju i podnoszenia świadomości zostaje „przyswojony” i oceniony przez wychowawców, szkoleniowców, osoby pracujące z młodzieżą, instytucje edukacyjne (w tym dyrektorów i

---

zarządców), uczniów, rodziców (a także społeczność), twórców programów nauczania (i decydentów w sferze edukacji), itp.

OCENA ORAZ OCENA SKUTKÓW

38. Celem oceny oraz oceny skutków, z punktu widzenia edukacji dla rozwoju i podnoszenia świadomości, są przede wszystkim trzy kwestie: wyciąganie wniosków z przeszłych doświadczeń w celu osiągnięcia lepszych wyników w przyszłości; ocena krótkoterminowych i trwałych korzyści dla odbiorców i uczestników; oraz informowanie o podejściach i działaniach, które dotyczą przyszłych szans i przeszkód. Ocena wyników, skutków i jakości procesów i efektów jest nadrzędnym, aczkolwiek nie jedynym, przedmiotem zainteresowania. Często ocena skłania się ku ocenie ilościowej: określanie liczby przeprowadzonych działań, liczbie osób, „których poziom świadomości został podniesiony”, „którzy zostali wyedukowani”, którzy zaangażowali się w dane działanie, itd. Takie oceny mogą się okazać przydatne, w sytuacjach gdy wskaźniki wydajności wyznaczone na przykład przez podmioty finansujące, decydentów lub samą organizację mają przede wszystkim charakter ilościowy. Mogą się one również okazać użyteczne w sytuacjach, w których program lub projekt opierają się na założeniu, że podniesienie poziomu świadomości automatycznie prowadzi do lepszego zrozumienia danych zagadnień, a w konsekwencji do podjęcia działań. Jednak zaangażowanie wyrażane ilościowo, samo w sobie, nie opisuje jakości zaangażowania, a związek przyczynowo-skutkowy pomiędzy podniesionym poziomem świadomości a wynikającym z tego utrwalonym zachowaniem społecznym jest bardzo rzadki.

39. Skuteczna ocena oraz ocena skutków wymagają jasnego określenia celu na początku programu lub projektu; zdefiniowanych celów, założeń i strategii; monitorowania procesu wdrażania; kultury organizacyjnej opartej na krytycznej refleksji; oraz czasu, kadr i środków finansowych przeznaczonych na realizację zadania. W pracy tej to na zaangażowanych podmiotach spoczywa obowiązek uwzględnienia w swoich programach i projektach zapotrzebowania na takie zasoby. Przykłady najlepszych praktyk podpowiadają, że cel oceny powinien zostać określony w fazie planowania projektu, a bezpośrednio na ocenę należy przeznaczyć od 3 do 5 % całkowitych środków. Skuteczna ocena oraz ocena skutków wymagają również rozpowszechnienia poczynionych ustaleń: wsparcia w przekazywaniu informacji o

---

pracy innych i pomocy w rozwijaniu wspólnych działań edukacyjnych w ramach inicjatywy edukacji dla rozwoju i podnoszenia świadomości.

OBSZARY DRAŻLIWE: POTRZEBA UCZCIWEJ DEBATY

40. Długoterminowa perspektywa, coraz głębsze zaangażowanie społeczeństwa i współpraca ze „stronami trzecimi” wymagają od państwowych, jak i niepaństwowych podmiotów przejrzystości i otwartości w kwestii powodów ich zaangażowania w inicjatywę edukacji dla rozwoju i podnoszenia świadomości. Oznacza to analizowanie tego, jak widzą swój wkład w angażowanie społeczeństwa we wcielanie w życie praw i obowiązków związanych z rozwojem globalnym i lokalnym. Takie kwestie mogą być bardzo drażliwe, ponieważ konkretne cele i zagadnienia organizacyjne (na przykład przedstawianie określonego stanowiska lub gromadzenie funduszy) mogą być niewygodne lub nawet pozostawać w sprzeczności z celem edukacji dla rozwoju i podnoszenia świadomości. Trudno z drugiej strony wyobrazić sobie, jak można stworzyć spójną wizję i zasady ramowe bez otwartej i szczerzej debaty na temat takich, czasami drażliwych, kwestii.

VI. Zalecenia

DLA OBECNYCH I POTENCJALNYCH PODMIOTÓW ZAINTERESOWANYCH EDUKACJA DLA ROZWOJU I PODNOSZENIEM ŚWIADOMOŚCI

41. W ramach procesu wdrażania Konsensusu Europejskiego w sprawie rozwoju zaleca się, aby organy, instytucje i władze Unii Europejskiej, rządy państw członkowskich, władze lokalne i regionalne, organizacje społeczeństwa obywatelskiego i inne zainteresowane podmioty wymienione w niniejszym dokumencie realizowały cele, stosowały zasady i podejmowały wyzwania, które zostały zidentyfikowane w niniejszym dokumencie.

Ponadto przedstawia się następujące zalecenia:

DLA KOMISJI EUROPEJSKIEJ

42. Przekazywać informacje Radzie i Parlamentowi Europejskiemu na temat bieżącego realizowania zobowiązania w zakresie edukacji dla rozwoju i podnoszenia świadomości określonego w Konsensusie Europejskim w sprawie rozwoju; na temat jakości realizowania tego zobowiązania w odniesieniu do

---

organizacji, wyników i skutków, odpowiednio, działań w zakresie edukacji dla rozwoju i działań w zakresie podnoszenia świadomości w zakresie rozwoju.

43. Integrować i uwzględniać perspektywy i działania rozwojowe wspierające edukację dla rozwoju i podnoszenie świadomości w ramach odpowiednich programów Komisji Europejskiej, w szczególności programów odnoszących się do młodzieży i edukacji.
44. Analizować, wraz z innymi państwowymi i obywatelskimi podmiotami zainteresowanymi edukacją dla rozwoju i podnoszeniem świadomości, rozwój i wdrażanie procesów umożliwiających debatę na temat najlepszych praktyk w krajowych strategiach wspierania edukacji dla rozwoju i podnoszenia świadomości oraz umożliwiających zastosowanie wniosków z tych debat i praktyk w całej Unii Europejskiej, w szczególności w nowych państwach członkowskich.
45. Współpracować z rządami i zainteresowanymi stronami wywodzącymi się ze społeczeństwa obywatelskiego w ramach opracowywania propozycji dalszej realizacji zobowiązań określonych w Konsensusie Europejskim w sprawie rozwoju dotyczących edukacji dla rozwoju i podnoszenia świadomości, w tym poprzez międzyresortowe konsultacje, ogólnoeuropejską współpracę w promowaniu edukacji dla rozwoju i podnoszenia świadomości; w ramach inicjowania odpowiednich programów, projektów i działań; oraz w ramach dalszego rozwijania edukacji dla rozwoju i podnoszenia świadomości, szczególnie w nowych państwach członkowskich.
46. Zapewnić realizację i publikację ocen programów i projektów w zakresie edukacji dla rozwoju i podnoszenia świadomości zainicjowanych lub wspieranych przez KE.

DLA PARLAMENTU EUROPEJSKIEGO

47. Zainicjować sporządzanie sprawozdania dotyczącego edukacji dla rozwoju i podnoszenia świadomości oraz roli tej inicjatywy w realizacji Konsensusu Europejskiego w sprawie rozwoju, w tym poprzez zaangażowanie odpowiednich Komisji Parlamentarnych (na przykład DEVE). Sprawozdanie powinno uwydatniać, jaka jest w Europie obecna i potencjalna rola edukacji dla rozwoju i podnoszenia świadomości w formalnym i nieformalnym kształceniu oraz uczeniu się przez całe życie.

DLA RZĄDÓW PAŃSTW CZŁONKOWSKICH UNII EUROPEJSKIEJ ORAZ DLA WŁADZ

LOKALNYCH I REGIONALNYCH

48. Wyraźnie uwzględnić znaczenie edukacji dla rozwoju i podnoszenia świadomości w politykach, programach i budżetach związanych z rozwojem oraz w politykach, programach i budżetach związanych z formalną i nieformalną edukacją.
49. Stworzyć, jeżeli jeszcze nie istnieją, i wspierać usystematyzowane i trwałe procesy opracowywania perspektyw długoterminowych i programów współpracy o krótszej perspektywie czasowej, które promują edukację dla rozwoju i podnoszenie świadomości, przy zaangażowaniu departamentów i agencji rządowych odpowiedzialnych za sprawy międzynarodowe / współpracę na rzecz rozwoju oraz za edukację formalną i nieformalną, jak również przy zaangażowaniu pozarządowych organizacji prorozwojowych oraz innych organizacji obywatelskich zajmujących się likwidacją ubóstwa i zrównoważonym rozwojem w skali globalnej i krajowej.
50. Udzielać programowego, finansowego i organizacyjnego wsparcia na rzecz integracji edukacji dla rozwoju i podnoszenia świadomości w ramach formalnych i nieformalnych systemów edukacji, programów nauczania i projektów oraz w ramach działań medialnych, skupiając się na możliwościach zaangażowania nauczycieli z systemów formalnych i nieformalnych oraz pracowników mediów w rozwój nowych projektów i programów, sieci, badań; oraz na szansach, które umożliwiają władzom, agencjom i instytucjom pełnienie swoich zadań w zakresie wyzwań związanych z likwidacją ubóstwa i zrównoważonym rozwojem. Zobowiązania programowe, finansowe i organizacyjne powinny prowadzić do dostrzegalnej zmiany w kierunku osiągnięcia celu edukacji dla rozwoju i podnoszenia świadomości.
51. Zapewnić realizację i publikację ocen programów i projektów w zakresie edukacji dla rozwoju i podnoszenia świadomości zainicjowanych lub wspieranych przez organy rządowe i władze lokalne lub regionalne.

DLA ORGANIZACJI SPOŁECZEŃSTWA OBYWATELSKIEGO

52. Wyraźnie uwzględnić znaczenie edukacji dla rozwoju i podnoszenia świadomości w strategiach organizacyjnych, budżetach, programach komunikacji społecznej, projektach i działaniach, umożliwiając

---

społeczeństwu podwyższenie odpowiedniej świadomości w zakresie rozwoju oraz większe, świadome i umiejętne zaangażowanie na rzecz rozwoju, w skali globalnej i lokalnej.

53. Opracowywać i wdrażać strategie oraz przeznaczać odpowiednie zasoby na skuteczny i ukierunkowany marketing w zakresie edukacji dla rozwoju i podnoszenia świadomości, w szczególności w sektorach i wśród praktyków edukacji formalnej i nieformalnej oraz w mediach.
54. Tworzyć partnerstwa i budować autentyczną współpracę z praktykami i decydentami formalnych i nieformalnych systemów edukacji oraz mediów, umożliwiając integrację problemów rozwojowych oraz zasad edukacji dla rozwoju i podnoszenia świadomości w ramach bieżących polityk i praktyk stosowanych w tych systemach i mediach.
55. Tworzyć usystematyzowane, trwałe i wspomagane procesy współpracy między ludźmi i organizacjami z Południa oraz nauczycielami z systemów formalnych i nieformalnych, badaczami i mediami z Europy, umożliwiając społeczeństwu podejmowanie działań i realizację swoich zadań w odniesieniu do wyzwań związanych z likwidacją ubóstwa i zrównoważonym rozwojem.
56. Przeprowadzać i upubliczniać oceny oraz oceny skutków strategii, programów i projektów w zakresie edukacji dla rozwoju i podnoszenia świadomości. Oceny oraz oceny skutków powinny odnosić się do jednoznacznych norm jakościowych, które są lub powinny być osiągnięte w odniesieniu do stosowanych procesów zaangażowania, skuteczności, efektywności, przejrzystości i wskaźnika efektywności kosztowej.
57. Promować i wspierać we wszystkich państwach UE odpowiednie i solidne pod względem naukowym badania i kursy akademickie w zakresie edukacji dla rozwoju oraz promować wymianę doświadczeń w zakresie edukacji dla rozwoju i podnoszenia świadomości poprzez uczelnie, kanały akademickie oraz ośrodki analiz (*think tanks*).